

משך חכמה

פרשת מטות-מסעי, מפרשת מטות פסקא כח-ל

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תמב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מה הסיבה לצורת חלוקת המכס, מיוצאי המלחמה אחד מחמש מאות למשכן ה', ומהעדה אחד מחמישים ללויים

(לא, כז) וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה היצאים
לצבא ובין כל העדה:

כתוב בנביא (שמואל-א ל, כב – כה) "וכב) ויען כל איש רע וכל יעל מהאנשים אשר הלכו עם דוד ויאמרו יען אשר לא הלכו עמי לא נתן להם מהשלל אשר הצלנו פי אם איש את אשתו ואת בניו וינהגו וילכו: (כג) ויאמר דוד לא תעשו כן אחי את אשר נתן ה' לנו וישמר אתנו ויתן את הגדוד הפא עלינו בידנו: (כד) ומי ישמע לכם לדבר הנה כי פחלק הירד במלחמה ויחלק השב על הפלים יחדו יחלקו: (כה) ויהי מהיום ההוא וימעה לחק ולמשפט לישראל עד היום הנה" ע"כ, מבואר שחילק את השלל בין תופסי המלחמה ליושבים על הכלים.

והנה על הכתוב "מהיום ההוא וימעה" דרשו במדרש רבה, מדוע כתוב "וימעה" ולא כתוב "והלאה", וז"ל (בראשית רבה, לך לך, פרשה מג, סימן ט) "אמר רבי יודן והלאה אין כתיב כאן, אלא וימעה, וממי למד, מאברהם זקינו שאמר בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים וגו'" ע"כ. פירוש דכתיב (בראשית יד, כד) "בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי עגור אשפל וממרא הם יקחו חלקם" ע"כ, הנה מבואר דבאברהם שם חוק ומשפט לחלוק את השלל בין יוצאי המלחמה והיושבים על הכלים, ודוד נהג כך, והוא חוק בישראל, וכיון שזה דין חלוקה בשלל לתת מחצה ליוצאים למלחמה ומחצה ליושבים על הכלים, לכן קבלו "העדה" היינו היושבים על הכלים מחצה, ומישב דקדוק א'.

והנה משבט לוי גם יצאו למלחמה אלף למטה, כדאיתא בספרי (במדבר מטות פסקא קנז) וז"ל "ר' עקיבא אומר אלף למטה אלף למטה שנים עשר אלף, מה ת"ל לכל מטות ישראל תשלחו לצבא, להביא את שבטו של לוי" ע"כ המדרש. נא. ה. ולפי זה אפרים ומנשה שלחו אלף אחד, וגם שבט לוי נטלו חלק בביזה. ואף על פי ששבט לוי אינו נוטל בביזה, מכל מקום היינו דוקא בארץ ישראל ולא במדין שאינה מארץ ישראל, כדאיתא ברמב"ם וז"ל (שמיטה ויובל יג, י - יא) "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען, וכן

[כח]

(לא, כז) וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה היצאים
לצבא ובין כל העדה:

¹ (לא, כז) (לא, כז – ל) "וכז) וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה היצאים לצבא ובין כל העדה: (כח) ויגרמת מכס לה' מאת אנשי המלחמה היצאים לצבא אחר נפש מחמש המאות מן האדם ומן הבקר ומן התמרים ומן הצאן: (כט) ממשחיתם תקחו ונתתה לאלעזר הפהן תרומת ה': (ל) וממחצת בני ישראל תקח אחר אחר מן החמשים מן האדם מן הבקר מן התמרים ומן הצאן מכל הבמה ונתתה אתם ללויים שמרי משמרת משפן ה'" ע"כ.

ויש לדקדק הרבה בחלוקה זו ובמכס: א. יש לדקדק מדוע נתנו מחצה לעדה, בשלמא לתת מהביזה ליוצאים למלחמה, ראוי לתת בשכר המלחמה, אבל מדוע לתת מחצה לעדה, הרי לא יצאו למלחמה. ב. מדוע ציוה ה' לתת למשכן ה' מכס עשירית מהמכס שנתנו ללויים, דהרי ממחצית יוצאי המלחמה נתנו אחד מחמש מאות למשכן ה', וממחצית העדה נתנו אחד מחמישים ללויים. ג. מדוע כתבה תורה "ללויים שמרי משמרת משפן ה'" די לכתוב ללויים, ומדוע צריך להזכיר תפקיד הלויים כאן. ד. מדוע המכס לה' ניתן מתופסי המלחמה, והמכס ללויים מהעדה. ה. מדוע אמרה תורה קודם לחצות בין תופסי המלחמה והעדה, ולאחר מכן לתת תרומה אחד מחמש מאות מתופסי המלחמה למשכן ה' וממחצה של העדה אחד מחמישים ללויים, היה לעשות פשוט יותר, ליטול מכס לפני החלוקה אחד מאלף למשכן ה', ואחד ממאה ללויים, ולאחר מכן לחלוק בין תופסי המלחמה והעדה מה שנשאר.

אבל הביאור בזה הוא, דבאמת מה שכתוב שנתנו לעדה אין הכוונה סתם לעדה, אלא לאלה שישבו על הכלים בעורף המלחמה ועזרו ללוחמים בעורף, ולולי הם לא היו הלוחמים יכולים לנהל מלחמה בחזית, ומן הדין מגיע להם מחצה, שהם שוים ללוחמים בעול המלחמה. וכבר מימות אברהם אבינו שם אברהם חוק זה לחלוק את הביזה בין יוצאי המלחמה ובין היושבים על הכלים, דבמדרש רבה איתא על הא דכתוב בשמואל שכשניצח דוד את צלגל ולקח שלל

משך חכמה

פרשת מטות-מסעי, מפרשת מטות פסקא כח-ל

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תמב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

הרמב"ם בסוף פרק יג מהלכות יובל (הלכה י-יא), שלא היה מדין מארץ שכרת לאברהם ברית, ולכן נוטלים בבזיה, רק החלק היה שייך לאותן שישבו על הכלים, ועד בן חמשים שנה מבן חמש ועשרים היו שומרים משמרת משכן ה' (לעיל ח, כו), ולא ישבו לשמור הכלים, לכן נתן להם תרומה אחד מחמשים. ודו"ק².

למלחמה, ומיושב דקדוק ג'.

וכיון שהמכס ללוים היה עבור ההפסד שלהם שלא ישבו על הכלים מחמת עבודתם במשכן ה', לכן ציוה ה' שאת המכס ללוים יתנו בדוקא היושבים על הכלים. אבל היוצאים למלחמה לא היו צריכים לתת מכס לשבט לוי שיוצא למלחמה, כיון ששבט לוי היה שוה עמהם אלף למטה, אבל היושבים על הכלים, שבהם היו מעט לויים, היו צריכים לתת לשבט לוי מכס, פיצוי על שלא ישבו עמהם על הכלים, ומיושב דקדוק ד'.

ולכן ציוה ה' שקודם יחצו את השלל, וממחצה של היושבים על הכלים יטלו חלק גדול ללוים שומרי משמרת ה', שלא יכלו לשבת על הכלים, ומיושב דקדוק ה'. ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

² תמצית דבריו: המחצית לעדה, היינו ליושבים על הכלים בעורף, ועל ידם היו הלוחמים יכולים לנהל מלחמה בחזית, לכן קבלו מחצה היושבים על הכלים, והחלוקה היתה לגולגלתם. וזה הכונה העדה. אלא שמשבט לוי לא היו הרבה יושבים על הכלים בעורף, כיון שרובם היו שומרי משמרת ה' במשכן, לכן ציוה ה' לתת מכס ללוים שלא יושבים על הכלים על הפסדם שלא ישבו בכלים, לכן חצו את השלל מחצה ליוצאי המלחמה, והם לא היו צריכים לתת פיצוי ללוים, שהרי כל שבט יצא למלחמה כולל שבט לוי כמבואר בספרי, לכן מהשלל שקבלו יוצאי המלחמה לא היה צריך לתת ללוים, אבל נצטוו לתת מכס לה', לכן די באחד מחמש מאות. אבל השלל שקבלו היושבים על הכלים, היו צריכים לתת פיצוי לשבט לוי, שהיו מהם מעט יושבים על הכלים, לכן נתנו אחד מחמשים לשבט לוי ששומרים משמרת ה' במשכן, שבגלל זה לא היו יכולים

מג, ט) על פסוק (בראשית יד, כד) דענר אשכל וממרא הם יקחו חלקם, ובמדורש שם שמתחלקין היוצא למלחמה והיושב על הכלים יחדיו, רק שכאן היו מועטין, אלף למטה, וציוה השם יתברך לחצות השלל, ושבט לוי היו מהם גם כן אלף במלחמה, כמו שאמר בספרי (פסקא קנז), לכן היו שבט לוי גם כן מהנוטלים חלק בהשלל, וכדברי

הן מוזהרין שלא יטלו חלק בבזיה בשעה שכובשין את הערים שנאמר לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל, חלק בבזיה ונחלה בארץ וכן הוא אומר בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם בבזיה, ובן לוי או כהן שנטל חלק בבזיה לזקה, ואם נטל נחלה בארץ מעבירין אותה ממנו: יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם, אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלוים באותן הארצות ובבזיתן ככל ישראל" עכ"ל הרמב"ם.

אבל היושבים על הכלים משבט לוי היו מעטים, כיון שרובם היו שומרים משמרת משכן ה' כדכתיב (ח, כד) "זאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם מִבְּנֵי חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְמֵעֵלָּה יָבֹא לְצִבָּא צָבָא פְּעֻבֶדֶת אֶהֱל מוֹעֵד", אם כן נמצאו שבט לוי נפסד הרבה מהשלל, שכל שבט קיבל מחצה ליושבים על הכלים, כי חילקו לפי גולגלותם, אבל משבט לוי היו מעטים מהיושבים על הכלים, לכן ציוה ה' לתת מכס ממחצה של היושבים על הכלים היינו העדה, אחד מחמשים, ללוים שלא יושבים על הכלים אלא שומרים משמרת ה' במשכן, שבגלל זה לא ישבו על הכלים. ועל פי זה יתיישב הכל ככפתור ופרח, דלכן אמר ה' לתת לאלעזר למשכן ה' רק אחד מחמש מאות, כי זה מכס לה' סתם, אבל אחד מחמשים ללוים, הוא מעיקר הדין ראוי להם, כיון שרק בגלל שהיו שומרים משמרת ה' לא ישבו על הכלים, לכן היה מגיע להם חלק גדול מהיושבים על הכלים שהפסידו, ובגלל הפסדים ציוה ה' לתת להם אחד מחמשים, ומיושב דקדוק ב'.

ולכן כתבה תורה "לְלוֹיִם שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת מִשְׁפַּח ה'", לדקדק שלא ניתן המכס אלא ללוים שומרי משמרת משכן ה' פיצוי על ההפסד שלהם, ולא ללוים היושבים על הכלים, ולא ללוים שיצאו

משך חכמה

פרשת מטות-מסעי, מפרשת מטות פסקא כח-ל

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תמב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

[כט]

לא, ל) וממחצת בני ישראל תקח אחד אחד מן החמשים מן האדם מן המקור מן החמרים ומן הצאן מכל הבמה ונתתה אתם ללויים שמרי משמרת משפן ה':

איך יתכן שלא היה שארית למנין, והכל התחלק בדיוק לחמש מאות

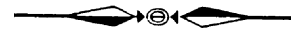
לא, ל) אחד אחוז מן החמשים וכו'.³ יפלא שלא היה יותר במספר הזה ממספר המתאים מכוון לאלפים, ולא מאות ועשיריות. ונראה, דבאמת יכול להיות שהיה יותר, וכמו צאן היה שש מאות אלף וכו' חמשת אלפים ואיזה מאות, רק שלפי מספר התרומה, לא היה מגיע שיעלה אחד מחמש מאות, לא חשבם. ולכן אמר (פסוק כח) אחד נפש, ולא חצי, שלא יהיה שותפות, וכמו שדרשו (מנחות עז, ב) לענין לחמי תודה, אחד (ויקרא ז, יד) שלא יטול פרוסה. ולכן אמר להלן (פסוק מז) בתרומת הלויים את האחוז וכו',

אלא "אחד נפש" ולא חצי נפש, שלא יהיה שותפות, ומצאנו דבר כזה במנחות (עז, ב) לענין לחמי תורה דדרשו חז"ל על הכתוב (ויקרא ז, יד) "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' לפה ה' זרק את דם השלמים לו יתה' דרשו "אחד", שלא יטול פרוס, כמו כן כאן, לא היו נוטלים חצאים רק שלמים, לכן לא מנה הכתוב רק השלם שיש ליטול ממנו אחד מחמש מאות.

ועוד יתיישב, דלהלן על הפסוק (מז) "ויקח משה ממחצת בני ישראל את האחוז אחד מן החמשים מן האדם ומן הבמה ונתתה אתם ללויים שמרי משמרת משפן ה' פאשר צנה ה' את משה" קשה, מדוע כתוב "את האחוז", די לכתוב "ויקח משה ממחצת בני ישראל אחד מן החמשים". ולאור המבואר אתי שפיר, דבאמת היה מגיע ללויים יותר ממה שקבלו אם היו לוקחים להם בדיוק אחד מחמישים, כגון שהיה כמה מאות מיותרות, אבל כיון שמספר זה לא מתחלק לחמש מאות, ולא נטלו ממנו אחד מחמש מאות לאלעזר הכהן, לכן לא היו נותנים אחד מחמישים מהם ללויים, לכן דקדק הכתוב לכתוב "את האחוז", כלומר שנתנו ללויים אחד מחמישים ממה שהוא "אחוז" שיהא אחד מחמש מאות לאלעזר הכהן, אבל אם לא היה אחוז לאלעזר הכהן, לא היו נותנים ללויים אחד מחמישים מהם.

א.ה. ובזה מבואר עוד נפלא, מדוע חצו את השלל ולקחו מכל חצי בנפרד ולא נטלו קודם אחד מחמש מאות ואחד מחמישים [ענין פסקא כז], כיון שממה שלא היו יכולים ליטול אחד מחמש מאות, לא נטלו גם אחד מחמישים], ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

לשבת על הכלים.

[כט]

³ [כט] לא, ל) "וממחצת בני ישראל תקח אחד אחד מן החמשים מן האדם מן המקור מן החמרים ומן הצאן מכל הבמה ונתתה אתם ללויים שמרי משמרת משפן ה'" ע"כ ויש להתפלא, איך יתכן שמהשלל שלקחו לא היה רק בדיוק סכום שיש ליטול ממנו אחד מחמש מאות, ולא היה יותר שישאר ממנו שארית, ולא היו שארית של מאות או עשרות. ונראה, דבאמת יכול להיות שהיה יותר, כגון צאן שכתוב שהיה "צאן שש מאות אלף ושבועים אלף ונתמשת אלפים" יתכן שהיה עוד כמה מאות, אבל כיון שאינו עולה לתרומה של אחד מחמש מאות, נמצא שאם ניתן לאלעזר הכהן בכמה מאות הללו אחד מחמש מאות, יהיה אלעזר שותף עמהם באחד מהם, ולא נתנו תרומה אלא רק באופן שיהיה שלם ולא חצאים, לכן לא מנה הכתוב את יתרת הצאן והשלל, אלא מה שמחלק לחמש מאות, כדי לתת לאלעזר אחד שלם ולא חצוי.

ועל פי זה יתיישב כמה דקדוקים. דיש לדקדק על הכתוב (פסוק כח) "והרמתם מקס לה' מאת אנשי המלחמה היצאים לצבא אחד נפש ממחמש המאות מן האדם ומן המקור ומן החמרים ומן הצאן", מדוע כתוב "אחד נפש", די לכתוב "אחד מחמש כו", ולאור המבואר אתי שפיר, דבא הכתוב לומר, דבאמת היה יותר מהמנין, אבל לא נטלו

משך חכמה

פרשת מטות-מסעי, מפרשת מטות פסקא כח-ל

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

תשפ"א, גליון מס' תמב טל: 052-7611435 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מדוע כתוב "מכל הבהמה", ולעיל במתנות לאלעזר לא כתוב "ומכל הבהמה"

(לא, ל) מכל הבהמה, ונתת אתם ללויים כו'.⁵ פירוש, שללויים נתן מכל הבהמה, וכמו דאמר להלן (פסוק מז) ויקח משה כו' מן האדם ומן הבהמה ויתן אותם ללויים, אבל לאלעזר לא נתן (פסוק כח) רק מן המינים שיש מהם מתנה לכהן, כמו מאדם חמש סלעים, ומבקר וצאן פטר רחם, ומחמור פטר חמור, אבל לא משארי מיני בהמה כמו גמלים וכיוצא בזה שהיו במדין. ודו"ק⁶.

כהונה, אבל מכס לה' נתן לאלעזר רק מהמינים שיש מהם מתנה לכהן, דהיינו מאדם, שיש מהם חמש סלעים, ובקר וצאן שיש בהם פטר רחם, ומחמור שיש מהם פטר חמור, ואפילו אינו פטר רחם ואינו בכור, כיון שמסוג מין זה יש מתנה לכהן, נתנו ממנו לאלעזר הכהן, אבל סוג בהמה שאין ממנו כלל מתנה לכהן, כמו שאר מיני בהמה כגמלים וכיוצא בזה שהיו במדין, לא נתנו לאלעזר אלא ללויים, לפיכך דקדק הכתוב במתנות ללויים לכתוב "כל בהמה", ובמתנות לאלעזר לא כתוב כל בהמה, ומבואר הכל בסייעתא דשמיא.

⁶ תמצית דבריו: יש לדקדק, מדוע כתוב "מכל הבהמה", ולעיל במתנות לאלעזר לא כתוב "ומכל הבהמה". והביאור בזה, דאלעזר לא נתנו אלא מסוג מינים שיש מתנות כהונה, דהיינו צאן ובקר יש בכור, ואדם יש חמש סלעים, וחמור פטר רחם, אבל ללויים נתנו מכל הבהמות, גם גמלים ודכו'.

היינו אף שהיה מגיע לתרומת לויים שהוא אחד מחמשים, איזה יותר, רק כיון שלא היה מגיע לתרומת אלעזר שיהא אחד מחמש מאות, ולא היה אחוז בתרומתו, לכן לא היו נוטלים גם לויים. ודו"ק⁴.

[ל]

(לא, ל) וממחצת בני ישראל תקח אֶחָד אֶחָד מן החמשים מן האדם מן הבקר מן הממרים ומן הצאן מכל הבהמה ונתתה אתם ללויים משמרת משפן ה':

⁴ תמצית דבריו: יש לדקדק, איך יתכן שלא היה שארית למנין, והכל התחלק בדיוק לחמש מאות. ויש לומר, דבאמת היה שארית, רק לא נתנו לאלעזר רק דבר שלם ולא שותפות, לכן לא נמנה אלא מנין שיש בו חמש מאות בלבד, ועל פי זה יתיישבו כמה דקדוקים נפלאים, כמבואר בפנים.

[ל]

⁵ [ל] (לא, ל) "וממחצת בני ישראל תקח אֶחָד אֶחָד מן החמשים מן האדם מן הבקר מן הממרים ומן הצאן מכל הבהמה ונתתה אתם ללויים משמרת משפן ה'" ע"כ ויש לדקדק, מדוע כאן לאחור שפירט את כל סוגי הבהמות, כתוב "מכל הבהמה", ולעיל בפסוק כח כתוב "וְהָרַמְתָּ מִכֶּסֶף לְהָ' מֵאֵת אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיִּצְאִים לְצָבָא אֶחָד נֶפֶשׁ מִחֲמֵשׁ הַמְּאוֹת מִן הָאָדָם וּמִן הַבָּקָר וּמִן הַמְּמָרִים וּמִן הַצֹּאן", ולא כתוב "ומכל הבהמה".

והביאור בזה, שללויים נתן מכל הבהמה, גם ממה שאין ממנה מתנות

